

Як не проспати загальні збори

Анатолій МЕЛЬНИЧЕНКО,
адвокат Pavlenko Legal Group

Поняття кворуму

Кворум як поняття для визначення правомочності проведення загальних зборів все менше почало використовуватися у лексикі правників. І річ не у відсутності його популярності, а у регулюванні такого поняття на законодавчому рівні.

Як відомо, серед поширених форм ведення бізнесу в Україні, окрім фізичних осіб — підприємців (ФОП), виділяють товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та акціонерні товариства (АТ).

Законодавче регулювання кворуму було встановлено як для ТОВ, так і для АТ. У 2018 році, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», таке регулювання було скасоване для проведення загальних зборів учасників ТОВ. Однак у законодавстві, яке регулює діяльність АТ, таке визначення залишається навіть після набрання чинності у січні 2023 року нової редакції Закону України «Про акціонерні товариства». Закон України «Про акціонерні товариства» в обох редакціях містив положення, яке визначало, що загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками більш як 50% голосуючих акцій.

На рівні Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (далі — КГС ВС) сформовано усталений підхід, який відносить порушення кворуму загальних зборів до безумовних підстав для недійсності рішень загальних зборів (Постанова КГС ВС від 14 травня 2018 року у справі №914/1394/17, Постанова КГС ВС від 7 грудня 2021 року у справі №908/3564/19, Постанова КГС ВС від 11 березня 2024 року у справі №911/231/22).

Наслідки та проблематика порушення кворуму

Практика показує, що порушення кворуму загальних зборів акціонерів може бути класичним — через відсутність акціонера (-а), внаслідок чого неможливо досягнути необхідної кількості голосуючих акцій. Або негипове, коли для участі на загальних зборах акціонерів було зареєстровано достатню кількість акціонерів, однак окремі акціонери, які мають статус юридичних осіб, не мали правоздатності та дієздатності. У контексті останнього прикладу йдеться про акціонерів, що є нерезидентами України. Оскільки перевірка їх-

ніх права та дієздатності викликає певні труднощі з огляду на відсутність розуміння правил чи закону, де такий акціонер був створений і зареєстрований.

З одного боку, Закон України «Про акціонерні товариства» (як у чинній, так і попередній редакціях) визначає умовою для підтвердження права на участь акціонера у загальних зборах наявність інформації про нього у відповідному переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах. Цей перелік формується на підставі відомостей, що обліковуються депозитарними установами, де зберігаються акції акціонерів (-а). З іншого боку, Законом України «Про акціонерні товариства» не врегульовано процедури перевірки права та дієздатності, зокрема акціонерів, які є нерезидентами України, на момент їхньої участі у загальних зборах. Тому можуть виникати ситуації, що відомості про акціонера-нерезидента наявні у відповідному переліку акціонерів, але такий акціонер не має права та дієздатності.

Причина таких випадків може полягати як у відсутності відповідного механізму актуалізації даних про статус реєстрації акціонера-нерезидента, так і у бездіяльності акціонера-нерезидента.

Аналіз судової практики підтверджує наявність проблематики у питаннях визначення актуального статусу акціонера-нерезидента на момент проведення загальних зборів акціонерів, що у подальшому призводить до прийняття рішень та оскарження їх до суду. Основна проблема таких рішень у тому, що вони підлягають обов'язковому виконанню, навіть якщо прийняті з грубим порушенням закону. Оцінюючи цю категорію судових спорів, вважаємо, що від перших годин, з моменту прийняття таких рішень, і конкретних дій залежить подальша перспектива оскарження таких рішень. А також рівень ризиків, які можуть настати для товариства через такі рішення.

Забезпечення права на ефективний захист

Якщо говорити про рішення загальних зборів, що передбачають зміну органів управління товариства, то запобіжником виникнення наслідків у вигляді виконання таких рішень є застосування інституту забезпечення позову. Складність його застосування полягає у правовій природі рішень загальних зборів, які є актом органу управління юридичної особи і вичерпують свою дію фактом їхнього виконання. Відповідно суд не зможе забезпечити позов шляхом недопущення виконання таких рішень, тому звернення до суду із заявою про забезпечення позову має бути здійснене до моменту виконання таких рішень.

Добре, що на рівні КГС ВС є сформована судова практика у питаннях забезпечення позову у корпоративних спорах, яка передбачає можливість застосування двох ефективних видів забезпечення позову: 1) зупинення дії оскаржуваних рішень загальних зборів і 2) заборона проведення реєстраційних дій на підставі оскаржуваних рішень. Обидва види забезпечення позову були підтверджені як законні та ефективні у постанові КГС ВС від 30 червня 2022 року у справі №911/3616/21(911/184/22), від 12 вересня 2022 року у справі №911/172/22.

Що не так зі статусами компаній-нерезидентів України

Окрім проблематики із перевіркою статусу акціонера-нерезидента України на момент проведення загальних зборів, також є певні труднощі у трактуванні відповідного статусу акціонера-не-

резидента. Передусім це пов'язано з тим, що законодавство в Україні та інших країнах по-різному регулює питання припинення компанії.

За законодавством України юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. Не передбачено можливості поновлення такої компанії за певних обставин. Тоді як у Великій Британії або на Британських Віргінських Островах компанія може бути виключена з реєстру на певний час без її ліквідації. Для третіх осіб вона вважається такою, що перебуває у «сплячому» режимі. Проблематика полягає у тому, чи може «сплячий» акціонер бути присутнім на зборах і голосувати і як саме трактувати такий статус відповідно до права України.

До березня 2024 року на рівні КГС ВС не було висловлено релевантних висновків з питань права та дієздатності компаній, які на момент проведення загальних зборів акціонерів перебувають у «сплячому» режимі. 11 березня 2024 року у справі №911/231/22, яка розглядалася у складі палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС, була прийнята постанова, яка надала відповідь на окреслені вище запитання. Наведений спір стосується недійсності рішень загальних зборів акціонерів і застосування судами законодавства Великої Британії та Британських Віргінських Островів.

За результатом розгляду справи було сформовано прецедентний правовий висновок про недійсність рішень загальних зборів, у яких брали участь представники так званих сплячих компаній-нерезидентів. Суд касаційної інстанції виходив із того, що цивільна правоздатність і дієздатність юридичної особи має визначатися особистим законом юридичної особи. У Законі про компанії 2006 року (Велика Британія) та Законі Британських Віргінських островів про комерційні компанії містилися прямі обмеження щодо діяльності «сплячих» компаній, які стосуються володіння, користування та розпорядження майном такої компанії (зокрема і корпоративними правами).

Висновки

У корпоративних спорах, пов'язаних із недійсністю рішень загальних зборів через відсутність кворуму, передусім необхідно перевіряти акціонерів на предмет наявності у них права та дієздатності. Особливо, коли це стосується акціонерів, які є резидентами інших країн.

Перевірка таких акціонерів не має обмежуватися формальним підтвердженням акціонера в переліку акціонерів, які мають право брати участь у загальних зборах. До такої перевірки необхідно включати дью-ділідженс (англ. due diligence) законодавства, де акціонер зареєстрований. Деяка інформація щодо статусу компанії може міститися у відкритому доступі. Наприклад, на офіційному сайті Companies House є можливість перевірити актуальний статус реєстрації компанії Великої Британії.

Попри наявність проблематики у питаннях визначення і тлумачення актуальних статусів реєстрації «сплячих» акціонерів-нерезидентів, на рівні Верховного Суду вже є сформована позитивна практика у питаннях забезпечення позову під час оскарження рішень загальних зборів. А також правовий прецедент, за допомогою якого акціонер, права якого були порушені, зможе оскаржити і виграти судову справу про недійсність рішень загальних зборів акціонерів, у яких брали участь представники так званих сплячих компаній-нерезидентів. [ЮЛ](#)